

Aula d'Història de Lo Rat Penat
Conferència del professor D. Fernando Millán Sánchez

Tema XXXIII.

Vicent Blasco Ibáñez.
La veu i la ploma de la València universal.

La seua vida. La seua obra.

Vicent Blasco Ibáñez, el més universal dels novel·listes valencians i espanyols contemporànus, el líder més reconegut del republicanisme lliberal, periodista de combat en tot el devindre de sa vida, va nàixer en la ciutat de València, en el carrer de la Saboneria Nova, pròxim al Mercat Central, el 28 de gener, almenys oficialment, de l'any 1867.

Fill d'emigrants aragonesos arribats a València com uns atres a la busca d'un treball que en la seua terra no podien trobar, l'ocupació com a dependent d'un comerç situat en la plaça del Mercat del pare, Gaspar Blasco, naixcut en Aguilar d'Alfambra, i el propi de chica de servici de la mare, Ramona Ibáñez, natural de Calatayut, units al suport econòmic rebut de l'editor Cabrerizo, autèntic mentor de les lletres valencianes i del pensament lliberal, en la casa del qual treballava Ramona, els permeté obrir el seu comerç d'ultramarins i progressar en el mateix fins a situar-se en el primer escaló de la chicoteta burgesia del comerç.

Una situació social i econòmica que feu possible enviar al seu fill Vicent, el primogènit, a estudiar en el Colege de l'Escola Pia que s'alçava en el pròxim carrer de Carnicers. Centre educatiu naixcut de l'afany de sant Josep de Calassanç, que gojava del major prestigi entre els valencians.

D'intel·ligència intuïtiva brillant, de constitució física molt desenrollada, passava per major de la seua edat, el seu temperament díscol i aventurer, procliu al lideratge social, feu molt difícil que acceptara la disciplina que els flares li imponien. Una dificultat que acabà en l'abandó del centre i la prosecució dels seus estudis primaris en el Colegio Valentino. Centre seglar que obria les seues portes en la plaça que en el passar del temps se nomenaria de Marià Benlliure i que en el moment era coneguda com la plaça de la Pilota. Colege en el que serà amic i condiscípul del nebot de Cristòfol Sorní, l'admirat republicà.

La segona etapa de la seua formació, la dels estudis de segon ensenyança, la duria a terme Vicent Blasco Ibáñez en l'Institut de la ciutat que portarà el nom de Lluís Vives, a on tornaria a acreditar les seues condicions de lideratge, els seus desijos de llibertat, les classes no sempre el veïen present substituïdes pels seus passejos per les hortes pròximes i per les tavernes que en les mateixes hi havien, i que culminaren en la finalisació dels seus estudis secundaris i el seu pas a l'Universitat.

L'objectiu marcat per als seus anys d'estudis superiors era conseguir la llicenciatura de Dret, imprescindible per al següent pas a pegar que era convertir-se en

un advocat en bufet obert en la ciutat. La culminació dels somis d'uns pares que escalaven aixina de la seua mà un nou escaló en la consideració social.

Anys d'universitat que forjaren definitivament el seu caràcter i les seues conviccions ideològiques i en els quals travà coneiximent en algunes de les persones l'amistat de les quals l'acompanyaria durant tota sa vida. Destaquem entre tots ells a Rafael Altamira, el primer director de Primera Ensenyança, any 1912, que es conegué en Espanya, i membre del Tribunal Internacional de La Haya, además de secretari de l'Institució Lliure d'Ensenyança, i a Luis Morote, u dels periodistes més reconeguts de l'Espanya de finals del XIX i començaments del XX, i que fon l'introductor de Blasco Ibáñez en el món intel·lectual madrileny.

Anys d'universitat que tenen com a fita més transcendental en el fer de Blasco Ibáñez la batalla en favor de don Miguel Morayta, catedràtic d'Història de l'universitat madrilenya, u dels membres més destacats de la Maçoneria espanyola, que patix l'atac de tot el món conservador i catòlic en afirmar que en el compliment de la seua càtedra sols la voluntat de l'home que l'eixercia era sobirà en la selecció dels temes que, més allà de qualsevol atra autoritat, havia d'ensenyar als seus alumnes.

Una reivindicació de la llibertat de càtedra que posà al seu costat a tots els catedràtics progressistes d'Espanya i a tots els estudiants de tendències republicanes o lliberals. En el Manifest de suport a Morayta que firmaren els estudiants valencians, la primera firma que apareixia era la pròpia de Vicent Blasco Ibáñez.

1883-1893

La dècada dels anys huitanta del sigle XIX i primers dels noranta, són, en la producció lliterària de Blasco Ibáñez, els dedicats al folletí històric, al folletí romàntic i al folletí polític; en el món de la política els que formen part de la seua formació valencianista i la seua adopció de l'ideologia republicana federal; i en el camp del periodisme els que el veuen convertit en el director de la revista titulada *La República Federal*.

Les correrries per l'Horta de Vicent Blasco Ibáñez el posaran en contacte en Constantí Llombart, u dels pares de la Renaixença, que, immediatament, el situà entre els seus discípuls més volguts. El primer en tindre consciència de la vàlua que el jove de setze anys que l'acompanyava i el convidava a almorzar tenia com a futur escriptor. Un descobriment que el va portar a demanar-li alguna narració per a incloure-la en la revista que editava, i que responia al nom de *Lo Rat Penat*, el mateix que tenia l'institució valencianista recentment creada.

Una petició que el jove Blasco acceptà presentant al seu mestre la seua primera narració, que titulà *La torre de la Boatella*, escrita en llengua valenciana. Una narració que planteja el dret a l'honor d'una família musulmana de València la filla de la qual havia segut seduïda per un capità cristià. Dret a l'honra que tindrà la seua màxima expressió quan el pare i tots els fills hòmens de la família muiguen en la

defensa de la Torre de la Boatella, porta d'entrada a la ciutat voltada per les tropes de Jaume I, entre les quals se troba el capità al qual han jurat matar.

Fon un crit d'atenció sobre les qualitats del jove escritor, que es completaria en l'aparició en la mateixa revista l'any 1884 d'un nou relat degut a la seua ploma i titulat *Fatimah*. L'història d'una dona musulmana que, desijosa de venjar a la seua germana assassinada pel valí valencià de la frontera en les terres aragoneses, és capaç d'acceptar les peticions del valí de casar-se posteriorment en l'emir de la ciutat de València i demanar-li ad este en la seua nit de noces el cap de l'assessí de sa germana.

Relat també en llengua valenciana que consolidava la posició de Blasco Ibáñez com a incipient escritor i com a militant valencianiste.

Una militància valencianista que en els següents anys, 1894-1899, el duria a formar part de la societat d'amadors de les glòries valencianes i a formar part de la seua junta de govern durant els anys 87 i 88, baix la presidència del baró de Cortes de Pallàs.

Pertinença a Lo Rat Penat que acabarà quan l'any 1888 Constantí Llombart trenque definitivament en Teodor Llorente i abandone l'institució cultural valencianista.

En el pla lliterari parlem del folletí, plecs semanals en els periòdics, com la seua expressió preferida. Plecs que apareixen durant tot el periodo en *El Correo de Valencia*.

Anys dedicats al folletí històric, el titulat *El conde Garci Fernández* serà el més recordat per ser l'original que Blasco Ibáñez, en l'inici de la seua joventut, s'emportà a Madrit creent en la seua pròxima edició i en l'aventura de la qual, durant tres mesos, no conegué més que la fam i el suport del primer dels folletinistes espanyols, don Manuel Fernández i González, per a qui fea les llabors d'amanuense a canvi d'alguna chulla per a sopar.

Anys dedicats al folletí romàntic, en la producció del qual és necessari incloure dos obres que, encara que sempre negades per l'autor com tota la seua producció folletinesca, són d'una certa qualitat. Nos referim a *El adiós de Schubert* i *Mademoiselle Norma*.

En la primera nos conta la tragèdia vixcuda per un jove músic valencià que en la seua estància en Madrit, a on espera vore representar una de les seues obres, seduïx a una jove a la que abandona quan en la seua vida, després del seu triomf, apareix una aristócrata de vida alegre en la qual se casa. Un matrimoni fracassat al qual segueix una tuberculosi que posarà fi a la seua vida mentres escolta *L'adeu de Schubert* interpretat per sa filla a la qual mai coneixerà.

Mademoiselle Norma és una tragèdia folletinesca més simple pero molt més perfilada. De nou un músic valencià que s'enamora d'una cantant de vida alegre i per a la qual furta quant té la seua família per a mantindre-la com a volguda. Quan els diners de la família s'acaben, quan ni tan sols queden diners en la casa per a pagar les medicines necessàries, la cantant l'abandona anant-se'n en qui li ha regalat unes arracades que desija.

Únic folletí que va gojar de l'aprovació de Teodor Llorente, que recomanà a Blasco Ibáñez que seguira per eixe camí.

El folletí polític per excelència, *La Araña Negra*, a pesar de la seua llargària i la seua escassa qualitat, va proporcionar a Blasco Ibáñez la seua primera i perdurable popularitat. El seu anticlericalisme radical, el seu atac feroç als membres de la Companyia de Jesús, acusats de quedar-se en les riqueses de les velles aristòcrates a les que confessaven, li proporcionà un reconeixement de la classe obrera que mai ha desaparegut.

En el pla polític la dècada dels anys vuitanta i primers dels noranta, és igualment pròdiga en acontentaments.

Senyalem en primer lloc que en el transcórrer dels mateixos Blasco Ibáñez patirà una gradual transformació en la seua ideologia. Inicialment el veem situat en el camp d'un republicanisme radical de vocació revolucionària, però el coneixement primer de la personalitat de Cristòfol Sorní i la posterior lectura de les obres de Francisco Pi i Margall, el conduiran a l'acceptació de l'ideari que li pareix més idòneu per a omplir les seues ambicions. Un republicanisme progressista, federalista, pròxim a les necessitats de la classe treballadora i al reconeixement de la singularitat dels pobles que conformen Espanya.

Molt pronte és el dirigent més significat de les joventuts federalistes. Molt pronte, a partir de l'any 89, se distingirà en els seus atacs contra els governs existents i contra el tradicionalisme carliste. Enfrontaments que acabaran en la seua primera fugida a França en l'exili de la qual passarà l'any 90 i coneixerà l'obra dels seus intel·lectuals. A la seua tornada, convertit en héroe republicà, aconseguirà la presidència regional del Partit Republicà Federal.

La paraula escrita i publicada serà sempre la seua primera arma de combat. L'any 89 el veem convertit en el director i editor, al costat del seu amic Senent, de la revista titulada *La Bandera Federal*, revista prohibida casi contínuament per l'autoritat però que el confirma com un periodista de combat de primer nivell.

1894-1902.

Parlem del periodo de la definitiva consagració de Vicent Blasco Ibáñez tant en el fer literari com en el polític i en el periodístic.

En el fer literari parlem del temps en el qual van ser publicades les seues "noveles valencianes". *Arroz y tartana*, 1894, *Flor de Mayo*, 1896, *La barraca*, 1898, *Entre naranjos*, 1900, *Sónnica la Cortesana*, 1901, *Cañas y barro*, 1902. Totes elles, en el seu conjunt, la més acabada expressió de l'ànima valenciana juntament en la col·lecció de *Cuentos Valencianos*.

Encara que en esta semblança de Blasco Ibáñez se fa impossible l'anàlisi detallat de cada una de les seues obres, signifiquem, no obstant això, el fi que en cada una d'elles se proposa l'autor.

Arroz y tartana és l'imatge més acabada d'una classe social, la burgesia del comerç, que aspira a aconseguir el lloc de la burgesia financera i, si és possible, el propi de l'aristocràcia. Per a aconseguir-lo està disposta a oferir fins la seua honra.

Flor de Mayo és el crit de protesta de les gents de la mar, les més humils de la societat valenciana, la dels pobles que viuen d'una peixca que sempre es cobra, a la fi, la vida d'aquells que lluiten contra el poder de la Mar. Pobles de misèria a on el mal triomfa.

La barraca, l'obra mestra, és el cant al dret a la llibertat dels treballadors de l'Horta. Dret a la llibertat i a la propietat de la terra. Un cant al poder de la col·lectivitat, al poder dels pobles oprimits, que iguala a Blasco Ibáñez en Lleó Tolstoi.

Entre naranjos és de nou la denúncia de l'ambició dels nous rics, els tarongers, per a aconseguir el primer lloc en la societat, el de diputat. Ningun obstàcul ha d'opondre's a est efecte. Ni tan sols l'amor que és substituït pel poder.

Sónnica la Cortesana és l'amor per l'història d'un poble. València fon la terra que arreplegà per primera vegada en Espanya la llavor deixada per la cultura grega. Ella la feu fructificar i a partir d'ella la conegueren totes les atres terres d'Espanya.

Cañas y barro és la novela naturalista més acabada de qualsevol dels novel·listes espanyols. En ella Blasco Ibáñez se posa a l'altura d'Emilio Zola. En ella el primer dels novel·listes del seu temps aconseguí la perfecció en la pintura dels sers més grotescs.

Un fer lliterari que l'enaltí al coneiximent i a l'admiració de tota Europa.

En el camp polític els acontentiments foren, una volta més, numerosos i de tot gènere, Destaquem: el procés d'alluntament de la disciplina del Partit Republicà Federal de Blasco Ibáñez; la campanya contra la Guerra de Cuba que conduirà al polític i novel·lista valencià a l'exili primer, a la presó més tart, i al desterro finalment; el triomf definitiu del Partit Republicà Fusionista i l'elecció de Blasco Ibáñez com a diputat a Corts.

El distanciament de Blasco del Partit Republicà Federal té dos causes coadjuvants: l'animositat despertada entre els veterans federalistes per la sobtada irrupció d'un jove que amenaça la seua posició i les diferències estratègiques que es plantegen entre el nou líder i els rectors tradicionals del Partit.

El nomenament de Blasco Ibáñez com a president regional del partit quan a penes havia complit vinticin anys, ajudat a pujar per tots els jòvens i per la directa protecció de Pi i Margall, despertà els recels dels veterans dirigents valencians que, encapçalats per Juan Feliu, exigiren que el poder de Blasco se circumscriguera al conjunt de la Regió, excepció feta de la ciutat de València. Un posicionament que alluntava a Blasco de qualsevol càrrec públic en tant que la ciutat de València era, en les últimes dècades del segle XIX, el bastió essencial del federalisme.

La qüestió estratègica tenia més calat a nivell nacional. Nicolás Salmerón, en el moment líder del republicanisme unionista, havia oferit als federals un pacte d'unitat d'acció per a multiplicar el poder del republicanisme. A Blasco Ibáñez l'estratègia li pareixia l'adequada en el moment, unir les forces i multiplicar el número

de diputats, pero en el Congrés dels federals celebrat en febrer de l'any 94, l'unió proposta per Salmerón va ser rebujada. Els federals se consideraven els més forts i no oblidaven els agravis del 73. Salmerón havia substituït a Pi i Margall en la presidència del poder eixecutiu de la República.

En el transcórrer dels anys 94-96, Blasco fundà el seu propi partit de caràcter regionaliste que, integrat en l'Unió Republicana de Salmerón, prengué el nom de Partit Fusioniste.

Fon l'any 1896 quan se produïren els acontentyiments que obligaren a Blasco a exiliar-se en Itàlia. Per a protestar contra la Guerra de Cuba, davant la qual el polític republicà exigia que anaren tots els jóvens espanyols sense excepció i no sols els més humils que no podien pagar la quota de rescat, se convocà una manifestació en la Plaça de Bous de València que omplí tots els carrers que confluïen a la mateixa i que havia segut prohibida per l'autoritat.

Els desórdens públics que es produïren a continuació serviren al governador civil per a decretar la presó de Blasco Ibáñez, que, avisat per alguns correligionaris, tingué temps d'amagar-se en l'andana d'un celler del Cabanyal. Amagat escrigué el conte *Venganza moruna* que seria la base que donaria naiximent a *La barraca*, la millor de les seues noveles.

Passats alguns dies va escapar Blasco a bordo d'una barca de peixca fins a les costes franceses primer, i les italianes més tart. *El país del arte* resumix la presència de Blasco en Itàlia.

Rebé mesos més tart l'oferiment del govern espanyol en el sentit que podia tornar a Espanya. Aixina ho feu Blasco Ibáñez trobant-se en la sorpresa del seu empresonament en la valenciana presó de Sant Gregori. Els mesos passats en ella es convertiren en una permanent processó de gents que li comunicaven el seu suport i en un augment de la seua popularitat. Popularitat que el convertí en l'héroie valencià per la llibertat.

L'Associació de la Premsa madrilenya conseguí per fi que la pena de presó, a on fins els guardians li oferien els seus respectes, fora substituïda pel desterro a Madrid. Allí transcorregué bona part de l'any 1897, obrint les seues portes tots els periòdics de la capital a la ploma de l'escriptor i periodiste valencià. Blasco era ya, per a republicans i progressistes, un héroe de la Democràcia.

En els antecedents descrits és fàcil entendre per qué en les eleccions a les Corts, celebrades l'any 1898, Blasco Ibáñez resultava triat per la circumscripció de València en el major número de vots que mai havia conseguit ningun candidat. Adscrit al grup republicà de les Corts, iniciava un camí en la política nacional que el defraudaria profundament. El Parlament, al cap i a la fi, era un instrument inútil per a la revolució republicana.

Anotar finalment en est apartat que estudiem que, en el domini del periodisme, el fet més transcendental serà el naiximent del periòdic *El Pueblo* i la campanya contra la Guerra de Cuba que en el mateix se dugué a terme.

La mort de donya Ramona, la mare de l'escriptor, l'any 1894 va permetre a Blasco Ibáñez entrar en possessió d'una herència que li permetia comprar una màquina d'impressió. Màquina que fea possible la seua conversió en l'amo absolut d'un periòdic. Era l'arma que Blasco necessitava per a fundar el seu propi partit polític, per a exposar en les seues fulles tot el seu pensament i la seua capacitat d'acció, i també per a dur a terme una missió de formació de la classe treballadora que, en aquells moments, li pareixia lo fonamental. Un poble educat apostaria sempre per la República front a una Monarquia corrupta.

Les seues noveles valencianes naixqueren en les pàgines del periòdic, com ho va fer la campanya periodística que el convertiria en un líder indiscutit. Era el temps en el que Espanya sostenia una guerra endèmica contra els separatistes de Cuba i de Filipines. Era el temps en el que els governants espanyols, moderats o lliberals, apostaven per la guerra, per la liquidació dels revoltats per la força sense concessions a l'autonomisme.

Blasco Ibáñez, que apostava pels autonomistes, no defengué mai l'abandó de les illes als separatistes, se llimità a plantejar que la guerra, difícil de guanyar donat el suport d'Anglaterra i dels Estats Units als rebels, només podia guanyar-se si tots els jóvens espanyols participaven en ella, i no sols aquells que, com havem senyalat, eren de famílies tan humils que no podien pagar la quota que els salvava del servici militar.

Una campanya que portà a les gents a situar-se al costat de qui defenia la vida dels seus fills i, sobretot, el dret a tindre les mateixes oportunitats de viure que els fills dels rics. Una campanya que dugué al director de *El Pueblo* a la presó pero que va servir també per a que el periòdic se consolidara definitivament com el periòdic dels republicans. Arrere quedaven les misèries d'una publicació sense diners per a pagar als seus col·laboradors.

En els començaments del nou sigle Blasco Ibáñez abraçava l'èxit en el camp lliterari, en el polític i en el periodístic. Un èxit que es plasmava en el banquet que en el Casón del Buen Retiro li dedicaren els escriptors i periodistes espanyols presidits per don Benito Pérez Galdós.

1903-1914.

En el domini de la Lliteratura l'espai que analisem té tres etapes ben diferents en quant a la qualitat de les obres i l'èxit conseguit: la pròpia de la novela social, la que s'ha nomenat novela sicològica i la del seu retorn d'Amèrica..

La novela social, *La catedral*, *El intruso*, *La bodega*, *La horda*, que té el seu oríge en la necessitat que sent Blasco de defendre les seues idees polítiques, la seua preocupació pels més humils, davant els atacs que rep dels seus enemics, nos oferixen

una qualitat literària reconeguda, i, sobretot, una anotació de la realitat espanyola que ningú pot posar en dubte.

Estem, en conseqüència, davant d'un caminar que segueix les improntes marcades per la "Novela Valenciana", encara que en este cas projectat a la realitat nacional i a la defensa de l'ideologia de l'autor.

La catedral és la novela que nos mostra l'autèntic caràcter de l'anticlericalisme blasquiste. No es tracta d'atacar a la religió catòlica com a tal, als seus principis basats en l'amor al pròxim, el protagonista, Gabriel Luna, és un antic seminariste, sino al seu ancoratge en el temps, a la seua immovilitat, a l'oblit de la seua autèntica missió al costat de l'humil, a la seua volença pels poderosos, com ho demostra no a soles la defensa de l'arquebisbe de Toledo que Blasco du a terme en el discórrer d'esta, sino en un final en el qual l'anarquisme és repudiat pel protagonista que pert per això la seua vida.

El intruso és una continuació de l'anterior en tant que la mateixa planteja el rebuig de la burgesia vasca, hipòcrites catòlics, cap al mege que, sent de la seua classe, dedica sa vida a cuidar als miners, als més humils. Un catolicisme, en l'argot jesuític de l'època, que apareix com a defensor d'una iglésia de la qual ni coneix els seus principis ni molt menys du a terme el seu message.

La bodega és la denúncia més dura i real de la pseudoaristocràcia andalusa, de raïls angleses, acostumada a menysprear als treballadors que la servixen i a abusar de les seues dònnes. Una casta de bodeguers i ganaders davant la qual s'alcen totes i cada una de les revolucions que Espanya ha conegut. Una casta que ha negat sempre el dret a l'honra i a l'honor a tots els seus treballadors i que ha de pagar en la mort, en la novela, les seues accions.

La horda, en fi, és la novela dels desheretats, de les gents d'un submon que viu en la contornada de les grans ciutats, Madrid és l'eixemple, de les despulles, de lo que tiren els burgesos i els aristòcrates, que ignoren l'existència dels que res tenen. És, una volta més en Blasco, el recurs a un naturalisme brutal pero real. La denúncia d'una societat espanyola que viu en un permanent passat que li impedit progressar.

No seguixen el mateix camí les nomenades noveles psicològiques: *La maja desnuda*, *Sangre y arena*, *Los muertos mandan*, la qualitat i els objectius dels quals han de ser posats en qüestió.

La maja desnuda és un intent de Blasco per defendre el seu dret com a artiste, ha abandonat la política com vorem, a trencar la seua llar i a iniciar un nou fer en la seua vida. Fer que ha de portar-lo a conèixer atres societats, atres cultures, i a buscar essencialment el triumf en el món literari com a preàmbul al seu triumf econòmic i social. El geni no forma part de la moral burgesa.

Sangre y arena és un repicar en la mateixa campana. A partir d'un món que desconeix pero que és popular en Espanya i en Occident, la trama nos presenta als personages que pareixen trets dels seus folletins romàntics. L'aristòcrata devoradora d'hòmens, el torero que, com el pintor o el músic d'anteriors noveles, és el preferit del

públic, la núvia o la dona que ploren el seu abandó, el fracàs del protagonista que pert el valor necessari, tots els tòpics, en fi, que conduïxen a l'èxit en menyscapse de l'art.

Los muertos mandan, de magnífica calitat lliterària, s'ha comparat a les noveles valencianes, és, en l'aspecte argumental, una novela fracassada, en tant que el problema que planteja en els seus inicis, l'anàlisi dels "Chuetes", judeus mallorquins, és abandonat en els seus inicis per a tornar al folletí romàntic, que esta volta acaba be, ya que l'aristócrata es casa en la dona del poble a pesar de la diferència social.

Una etapa lliterària que tanquem en *Los Argonautas*. La novela que Blasco Ibáñez publicà en tornar a París de la seua fracassada aventura americana. Una novela fallida que volgué ser el pòrtic d'una sèrie de relats dedicats als hòmens que forjaren la nova Amèrica, frustrada per l'esclat de la Primera Guerra Mundial i pel fracàs editorial. Havien passat cinc anys sense que l'autor de *La barraca* donara una obra al seu públic.

En el pla polític és el temps de la traïció. De la traïció del seu amic Rodrigo Soriano, i de la traïció dels valencians que substituïren a l'antic héroe pel nouvengut. Resposta final, l'abandó de la política per part de Vicent Blasco Ibáñez.

L'orige de la traïció és menester buscar-lo en les diferències que es mostren entre l'estratègia política de Salmerón i la pròpia de Blasco. Per al primer la negociació en els lliberals, en els nacionalistes, en tots els adversaris dels moderats i de la monarquia, ha de ser el camí a seguir; per a Blasco la República ha d'impondre's d'una manera frontal, en la revolta militar o en la revolta revolucionària de les masses obreres i llauradores.

Unes diferències que es veuen reflectides en un article aparegut en *El Pueblo*, en el qual Blasco afirma que recorrerà Espanya en Lerroux, l'atre radical republicà, per a recuperar el favor de les masses que caminen cap al socialisme i llançar-les a la lluita republicana anticlerical i antimonàrquica.

Rodrigo Soriano, un aristócrata vasc a qui Blasco ha convertit en el seu número dos perque ha donat alguns diners per al funcionament del periòdic i del partit, celós de la popularitat de Blasco, decidix assumir en València els plantejaments de Salmerón i en un article titulat "Revolucionarios de entretiempo", també publicat en *El Pueblo*, acusa a Blasco, a través de la paròdia del Sansó dels fideus, d'haver oblidat els seus principis i d'haver-se convertit en un burgués que residix en Madrit i que té chalet d'estiueig en la plaja de la Malvarrosa.

La resposta de Blasco, que en principi no creu en la traïció de l'home que políticament li ho deu tot, i de les joventuts republicanes que abandera Félix Azzati, serà fulminant. Des de les pàgines de *El Pueblo* acusen a Soriano de ser un arribiste, un aristócrata, un ser menyspreable, capaç de traïcionar al seu amic i al seu partit.

Una batalla en principi ideològica, que es transforma en personal. Soriano posa en circulació un nou periòdic, *El Radical*, per a continuar difamant a Blasco i defendre un republicanisme més social, al mateix temps que es rodeja d'un grup de pistolers, els "Valents", capaços d'assaltar la redacció de *El Pueblo* i acoquinar als

seguidors de Blasco. Batalla que, després de l'expulsió de Soriano del partit, acabarà en el parlar de les pistoles i el desig de Blasco d'abandonar la política valenciana.

Un abandó que es complirà de manera definitiva l'any 1907, quan el novel·lista valencià, que residia en Madrid, comprova en sorpresa que el seu enemic, aliat en totes les forces moderades de la ciutat, el derrotarà en la contesa electoral. Blasco obté la seua acta de diputat en manco vots que Soriano i renuncia ad ella.

Anotem un factor afegit a l'abandó de la política per part de Blasco Ibáñez. En la seua vida ha aparegut una dona, l'esposa de l'agregat comercial de Chile en Madrid, que marca un nou camí en sa vida. Blasco abandona a la seua esposa, a la seua família, i inicia una nova vida que tindrà com a màxim objectiu aconseguir la fama i la riquesa per a contentar a la seua parella.

I és des d'esta nova perspectiva, la riquesa, el poder, la nova escala social, des de la qual hem d'entendre l'aventura americana de Blasco Ibáñez.

La forja de les dos colònies argentines, Nova València i Cervantes, a partir de les terres que el govern argentí li otorga i dels bancs de Buenos Aires que li presten els diners necessaris, ha de convertir-lo, segons tots els auguris, en un home immensament ric i poderós.

Per a aconseguir esta nova plataforma social, Blasco, a partir de l'any 1909, abandona la lliteratura. El seu temps està dedicat en exclusivitat al naixement i consolidació de dos noves ciutats que seran l'imatge del seu pensament republicà. El fracàs se produïx quan una crisi econòmica posa en situació de fallida als bancs argentins que reclamen els seus préstams i quan el nou govern de Buenos Aires, de caràcter nacionalista, se nega a concedir nous favors als estrangers. És la fi d'una il·lusió espúrea i el retorn de Blasco a la lliteratura.

En el pla periodístic recordar l'escrit sobre la campanya duta a terme per *El Pueblo* contra la guerra de Cuba, campanya en la qual Blasco es mostra com un periodista capaç d'arrastrar a les masses a través de la passió que en els seus escrits transmet. I en la campanya en contra de la guerra la seua passió per divulgar les cultures, al mateix temps que dona a conèixer als seus lectors tots els aconteiximents polítics d'importància que succeïxen en el món.

En l'abandó de la política, qui fon capaç d'escriure *Cañas y barro* abandonarà també la direcció i la propietat del seu periòdic. Un periòdic que entregarà al seu discípol més aventajat. Félix Azzati passarà a ser director-propietari de *El Pueblo*.

1914-1923.

És el temps de l'universalització del nom de Vicent Blasco Ibáñez. Lo que el converteix en l'escriptor més aplaudit de tot el món occidental. Un temps en el qual parlarem de les "noveles de la guerra", de les noveles americanes, i dels articles d'opinió que foren transformats en llibres.

Los cuatro jinetes del Apocalipsis, un títol bíblic, és sense dubte la novel·la que el va convertir en el lector més conegut de l'Occident i en un ferm candidat al Premi Nobel. Les raons d'haver segut el llibre més venut en els Estats Units despuix de la Bíblia, hem de trobar-les en la seua defensa dels aliats, França i Anglaterra, i de la democràcia; en la denúncia de la crueltat i la desraó de la guerra; i en la seua capacitat per a generar personages en els quals cada u de nosatros pot representar-se.

Escrita i vixcuda al temps, Blasco estigué en les trincheres de París, sollicitada pel mateix president de la República Francesa, el senyor Poincaré, la trama argumental que nos planteja, els amors d'un gigoló argentí i una burguesa parisenca, no tenen importància. Lo que resistix el passar del temps és la confrontació de famílies, alemana i francesa, de generacions, que tota guerra porta en sí, i dels traços de valor i generositat que l'acompanyen.

La família del vell Madariaga trencada, la dòna que enganya al seu marit i que torna ad ell despuix de rebre'l com un home ferit en la disputa, la generositat del gigoló que mor despuix de marchar al front, són els valors individuals que tanquen la capacitat del ser humà per a lluitar per la seua llibertat. I eixa lluita descrita de manera irrepetible és la que genera la passió per la seua llectura.

Al costat d'ella *Mare Nostrum* nos mostra la madurea de l'escriptor i el contar de les seues pròpies vivències. Blasco Ibáñez dirigix, en nom dels aliats, l'espionage en Suramèrica i també en Espanya. Gràcies ad este treball coneix còm el consolat alemà en Barcelona és el centre de l'espionage alemà i coneix també la personalitat de Mata-Hari, l'autèntica protagonista de l'obra fins a l'extrem que Blasco Ibáñez va esperar a conèixer el fusilament de l'espia per a acabar-la.

Los enemigos de la mujer, com a tancament d'este cicle, és la novel·la que inicia el descens en la qualitat i interès de les noveles d'un autor que viu, des de 1920, el món màgic d'un triomf universal que el convida a conèixer els Estats Units i la màgia del cine.

Escrita per compromís editorial, planteja la denúncia de les gents que han passat la guerra en la Riviera francesa gojant d'una vida de plaer mentres la joventut de tot el món moria en el front. Una acusació que arribava tart perque en els anys vint la gent volia oblidar la guerra i fruir de tots els plaers possibles.

De les noveles americanes, *El paraíso de las mujeres*, *La reina Calafia* i *La tierra de todos*, hauríem de dir que només aportaren diners per al seu autor, encara que és cert que sempre es manté en elles la qualitat descriptiva que sempre l'acompanya.

La primera no passa de ser una novel·la curta, demanada per les editorials sobre la societat neoyorquina, i en la qual Blasco descobreix una cosa que l'apassiona i el sorprén: és la dòna en l'Amèrica del Nort la que marca el pas de la societat i del progrés.

En la segona Blasco estrena un nou fer lliterari: la dualitat entre el relat del present i l'evocació del passat, trobant els traços que els unixen. És la millor de les tres i encara que el defecte de Blasco en este temps, escriure massa i per encàrrec, està present i els personages se repetixen, a lo manco el despreniment de la dama americana

que renuncia a l'amor d'un home en benefici de la dona jove que ama al mateix home en diferent passió, és una mostra de que el vigor dramàtic del novel·lista està en peu.

Una cosa que pareix desaparèixer en la tercera de les noveles citades, per ad alguns coneixedors de Blasco poc més que una novela de l'Oest americà, encara que lo que en realitat vol presentar-nos Blasco és el recort del seu esforç colonisador. Desgraciadament els personages de la falsa aristócrata aventurera devoradora d'hòmens, el món de roïns que l'acompanya, i el desgraciat final dels que ensomien, l'havem vist repetit massa voltes. El seu esforç en l'Argentina mereixia una novela més profunda i més pausada.

Més importants són les publicacions naixcudes de la seua llabor periodística que en este temps se multiplica. Exponem tres que nos pareixen les més representatives: els articles referits a la Primera Guerra Mundial, els que fan referència a la seua visió de la Revolució Mexicana, i els que nos ensenyen el món que Blasco va vore en el seu recorregut per totes les mars.

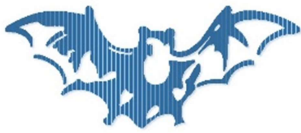
Havem escrit que Blasco vixqué la Primera Guerra Mundial des de les trincheres de París. Des d'elles, i cada dia, enviava al periòdic valencià que creara en son dia un article del moment. Article que era llegit i devorat pels llectors valencians que es trobaven en una informació de primera mà que els permetia estar presents en el teatre de la guerra.

La segona és tal volta, per les seues conseqüències, la més important de les tres. Blasco nos dona en eixos articles, pels quals cobrà quantitats que ningun escritor havia cobrat fins al moment i que es varen publicar en tots els estats de l'Unió, la seua visió personal d'una revolució que li pareix una basta revolució militarista, en la qual els innumerables generals i coronels la practiquen com el mig més idòneu per a conseguir un benestar econòmic i una posició social que mai conseguïen d'una altra manera. La successió de revolucions i de presidents li pareix una burla de la democràcia, l'autèntica democràcia que és la que vol per a Mèxic.

Una visió arrellegada en una publicació titulada *El militarismo mejicano*, que causà sorpresa i indignació primer en el món mexicà i en tots els països suramericans més tart. Blasco Ibáñez havia segut fins al moment el gran héroe de la Llibertat i de la Democràcia per ad ells. Per això l'havien convidat a visitar el país, per a que divulgara en el món com lluitaven els mexicans per la seua llibertat. Els seus escrits, per contra, només servien per a preparar el camí d'una invasió dels veïns de més allà del riu Grande. Mai li ho perdonarien.

El tercer. En fi. *La vuelta al mundo de un novelista* és la visió de civilitzacions diferents, algunes d'elles casi desconegudes, que el novel·lista valencià va descobrint des del transatlàntic Britània en la seua volta al món. Prova de força d'un home que, més allà de la realitat diària, saludava a totes les civilitzacions des de la seua personal atalaya.

1924-1928.

Foren anys pròdics en el fer lliterari de Vicent Blasco Ibàñez. Noveles que abasten diferents propostes i que agruparem en dos: les noveles històriques i les noveles de la Costa Blava. Al costat d'elles els escrits naixcuts per a denunciar la dictadura de Primo de Ribera i el seu testament polític sobre la futura República.

El Papa del Mar, la primera de les noveles històriques, és una tornada al poder lliterari, en fer narratiu, de Blasco Ibàñez. Utilisant una tècnica narrativa que és nova en l'autor, la dualitat de temps entre el present i el passat, qui donà a llum *Los cuatro jinetes del Apocalipsis* nos va descrivint el fer de dos personages que l'història manté permanentment en la memòria: Benet XIII, abans cardenal Pedro Martínez de Lluna, i sant Vicent Ferrer, amic i confessor del Papa d'Avinyó, obligat per la seua consciència, el be de la Cristiandat, a abandonar a l'amic.

Una visió certament extraordinària del Cisma d'Occident, que retorna a Blasco Ibàñez al primer pla de l'actualitat lliterària.

A los pies de Venus és la novela dedicada a reivindicar a una família valenciana, els Borja, acusada per tots els escritors no espanyols del sigle XIX, també del sigle XX, de ser el prototip dels qui utilisen l'engany i la mort per verí per a mantindre's en un poder que han usurpat.

Blasco Ibàñez, en contraposició al criteri de la majoria, defén una tesis que a poc a poc s'obri camí en el món occidental. Els Borja, papes, sants o *condotiers*, Calixt III, Aleixandre VI, sant Francesc de Borja, César Borja, se llimitaren a seguir les pautes morals que els marcaven els sigles en els quals van viure.

A la busca del Gran Khan és la novela del descobriment d'Amèrica per part dels marins espanyols que, sobretot Martín Alonso Pinzón, són els que mantenen la decisió de continuar avançant per la mar oceana, quan la voluntat de Colon decau. Un Cristòfol Colon que, en el pensar del noveliste valencià, fon un judeu de València o de Mallorca que estudià en Cullera i les Balears, i que ocultà el seu orige per a no declarar la seua condició de judeu.

El caballero de la Virgen en fi, és el començament d'una sèrie de reivindicacions que Blasco pensava dur a terme dels grans conquistadors espanyols, Pizarro, Hernán Cortés, Cabeza de Vaca..., que la mort, i les peticions dels editors varen impedir.

Era necessari guanyar diners per a mantindre el tren de vida de la seua segona esposa, enamorada sempre de París i de la Costa Blava. Era el temps de contentar a l'indústria del cine que demanava material per a nous guions.

Les "Noveles de la Costa Blava", les "Noveles d'Amor i Mort" són narracions curtes per al consum dels llectors, encara que l'última de les seues noveles, *El fantasma de las alas de oro*, ha de ser salvada de l'oblit per la seua denúncia del tràgic poder del joc.

En el pla polític consignar que Blasco torna de nou a les trincheres. Són els anys de la dictadura de Primo de Rivera en Espanya. Apremiat per Unamuno i per Eduardo Ortega y Gasset, el germà del filòsof, que li demanen que encapçale la batalla dels intel·lectuals contra l'opressió deslligada en Espanya, l'autor de *La catedral* decidix acceptar la proposta i denunciar davant el món als qui tenen oprimida a la Nació que va eixamplar l'univers conegut.

Por España y contra el rey és una publicació que arreplega els articles que Blasco escriu contra Alfons XIII i contra Primo de Rivera. Articles publicats en França en els quals afirma que Alfons XIII, además de ser un corrupte que tenia accions cedides de manera gratuïta de totes les companyies estrangeres establides en Espanya, havia segut un traïdor a la civilització occidental secundant en secret la causa del kàiser Guillem II.

De Miguelito de Jerez, nom que Blasco dona a Primo de Ribera, además de corrupte com el seu amic el rei, el presenta com un doner empedrit, grosser i trompallot, enemic de qualsevol classe de cultura que no siguen els bous, admirador de Mussolini, el líder fasciste que és l'espill en el qual vol mirar-se, i un egòlatra dispost a mantindre's indefinidament en el poder.

Atacs feroços que posaren en contra seua a tots els periodistes i escriptors conservadors i servidors de la monarquia, sense oblidar a l'iglésia, que el declararen enemic d'Espanya. També els intel·lectuals que havien reclamat la seua presència en la lluita, encapçalats per Unamuno, l'abandonaren.

Sol en la batalla, despuix de publicar el seu testament polític, *La República que queremos*, en el qual se mostra com un polític generós que no anhela el poder sino la lluita per la llibertat i per la democràcia, i en la qual oferix un model lliberal alluntat tant del socialisme marxiste com de qualsevol classe de fascisme, i reclama un pacte en l'Iglésia catòlica per a fer possible la República, decidix retirar-se al seu refugi de Mentón l'any 1926.

En la soletat de qui, malalt, no troba una mà a la que poder agarrar-se, Blasco Ibáñez, despuix d'oferir en París el seu últim discurs en honor del seu admirat Víctor Hugo, morí en sa casa de Mentón no tenint al seu costat més que una serventa.

Era el dia 29 de giner de l'any 1928.